

TALOUSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 9/2008 vp

Suomen itsenäisyyden juhlarahaston Sitran toimintakertomus vuodelta 2007

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 6 päivänä toukokuuta 2008 lähettänyt talousvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi Suomen itsenäisyyden juhlarahaston Sitran toimintakertomuksen vuodelta 2007 (K 4/2008 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- yliasiamies Esko Aho, asiamies Mikko Kosonen, rahoitus- ja talousjohtaja Magnus Sjöblom, ohjelmajohtaja Hannu Hanhijärvi, ohjelmajohtaja Anu Harkki, ohjelmajohtaja Mauri Heikintalo, tutkimuspäällikkö Vesa-Matti Lahti ja kehityspäällikkö Sami Tuhkanen, Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra

- sosiaali- ja terveysasioiden johtaja Jussi Merikallio, Suomen Kuntaliitto
- ylijohtaja Mauno Konttinen, Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Stakes
- kaupunginjohtaja Kari Karjalainen, Raision kaupunki
- ryhmäpäällikkö Harri Jokinen, Teknologiateollisuus ry
- toimitusjohtaja Vesa Lehtomäki, Terveysrahasto Oy
- teknologiajohtaja Arvo Järvinen, AW-Energy Oy
- pääjohtaja Jaakko Pellosniemi, Mobidiag Oy.

Merkittään saapuneeksi kirjalliset lausunnot:

- Neorem Magnets Oy
- Teknologian ja innovaatioiden kehittämiskeskus Tekes.

KERTOMUS

Sitran 40. toimintavuotena rahasto on keskittynyt ohjelmajohdattujen toimintamallin mukaisiin painopisteisiin. Terveystuella-, Intia- sekä Elintarvike- ja ravitsemusohjelmien toiminta jatkui ja päätökseen vietiin Venäjä-ohjelma sekä Ympäristöohjelma. Toimintavuoden lopulla valittiin uusiksi ohjelma-alueiksi energia-ala ja koneellisuus, jotka ovat alkaneet vuoden 2008 alussa. Kuluvan vuoden aikana valmistellaan lisäksi vuoden 2009 alussa alkavaa kuntapalvelujen kehittämisohjelmaa. Kertomusvuonna aloit-

taa toimintansa ohjelmatoimintaa tukeva ja erikseen päätettäviä strategiaprosesseja toteuttava Innovaatio- ja tutkimuskeskus yksikkö.

Edelleen käynnissä olevien ohjelmien osalta Terveystuella-ohjelmassa jatkui terveyspalvelujen kustannusten, tuottavuuden ja laadun parantamiseksi aloitettu Maisema-hanke. Tietojärjestelmien kehittäminen eteni siten, että sähköisen reseptin käyttöönotto voidaan aloittaa kuluvan vuoden aikana. Samoin jatkuivat nk. SAINI- ja TERVA-projektit. Elintarvike- ja ravitse-

musohjelmassa vietiin eteenpäin pk-yrityksille suunnattua miniklusteri-toimintamallia. Kohdeklustereina olivat keliakia, marjat ja Venäjä. Samoin jatkettiin pk-yritysten mentorointia ja panostettiin koululaisten terveysthankkeeseen.

Kertomusvuonna päättyneen ympäristöohjelman tavoitteena oli suomalaisen ympäristöliiketoiminnan vauhdittaminen ja kansainvälistyminen. Tähän liittyen Sitra lanseerasi Cleantech Finland -tuotemerkin ja laati ympäristöalan toimintaohjelman työn jatkumisen turvaamiseksi. Myös Venäjä-ohjelma päättyi. Kertomusvuonna sen puitteissa järjestettiin kolme foorumia, joissa luotiin suomalaisten ja venäläisten keskeisten vaikuttajatahojen kesken uusia yhteistyömalleja ja kumppanuuksia. Ympäristö- ja Venäjä-ohjelmien yhteinen ympäristöalan Venäjä-verkosto selvitti jätehuollon ja itsenäisen energiatuotannon hankkeita Venäjällä. Kuluvana keväänä päättyneen Intia-ohjelman keskeisenä tavoitteena oli edistää tutkijoiden ja jatko-opiskelijoiden vaihtoa Intian ja Suomen välillä.

Sitran yrityskehitys ja rahoitustoiminnan kehittämisen ohjelmia tukevasti jatkui siten, että siemen- ja käynnistysvaiheen yrityksille suunnattu PreSeed-palvelu siirtyi osaksi Finnveran alaisen VeraVenture Oy:n toimintaa. Samoin päättyi teknologiahautomoiden kehittämishanke (Yrke).

Sitra rahoittaa toimintansa peruspääoman ja yritysrahoituksen tuotoilla. Sitran tulos vuodelta 2007 oli 66 miljoonaa euroa ylijäämäinen. Vaikka tuloksessa ei erityisesti pääomasijoitusten osalta ylletty aivan edellisten huippuvuosien tasolle, oli tulos edelleen huomattavan voitollinen. Rahaston oman pääoman kirjanpitoarvo on tällä hetkellä jo 745 miljoonaa euroa, josta peruspääoman osuus on 235 miljoonaa euroa. Sitra teki uusia rahoituspäätöksiä aiempaa keskimääräistä enemmän eli yhteensä n. 42 miljoonalla eurolla.

Sitran hallintoneuvoston käsityksen mukaan rahaston talous on vakaalla pohjalla ja toiminta hyvin hoidettua.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Yleistä

Kertomusvuonna Sitra on saanut päätökseen ensimmäiset ohjelmajohdanteen toimintamallinsa mukaiset ohjelmakokonaisuudet. Talousvaliokunta onkin tämän vuoksi pyrkinyt erityisesti selvittämään, kuinka tehokkaana ja vaikuttavana Sitran toimintaa on pidetty. Asiantuntijoina on kuultu sekä jo päättyneisiin että edelleen käynnissä oleviin ohjelmiin osallistuneita tahoja. Samoin on hankittu tietoja käynnissä olevan ja jo päättyneen yritysrahoituksen kohteilta sekä rahastosijoittamisesta. Vaikka kyseessä on ollut suhteellisen suppea otos, antaa se viitteitä Sitran nykymuotoisen toiminnan tehokkuudesta.

Sitran toiminnan vaikuttavuus

Saadun selvityksen perusteella yritykset pitävät Sitran toimintaa ammattitaitoisena ja lisäarvoa tuovana. Positiivista palautetta on tullut Sitran kyvystä löytää monialaista osaamista eri hankkeisiin. Myös Sitran liiketoimintaosaamista on pidetty ammattitaitoisena. Yritysrahoitukseen liittyen on tuotu esille yleisempi huoli Suomesta puuttuvasta riittävästä pääomasijoituskapasiteetista. Esimerkiksi Sitran käyntiinsaamat hankkeet eivät välttämättä löydä tuotteiden kaupallistamisvaiheessa riittävästi pääomarahoitusta kotimaasta vaan rahoituksen saamiseksi yritykset, tai patentit, täytyy myydä ulkomaisille tahoille. Saatu tietotaito jää Suomeen, mutta kehitystyön tuloksena syntyvä tuotantotoiminta ja sen myötä myös työpaikat siirtyvät suurella todennäköisyydellä rajojemme ulkopuolelle. Valiokunta kiinnittää tähän vakavaa huomiota. On aiheellista selvittää, missä määrin Sitra voisi osaltaan

paikata nykyistä puutetta. Se voi kuitenkin olla vain osaratkaisu tilanteeseen. Kansallisen pääomasijoitustoiminnan vauhdittaminen edellyttää kokonaisvaltaisempaa ratkaisua.

Varsinaisia Sitran toimintaan liittyviä kehittämistarpeita on yritysten taholta tullut esille lähinnä ohjelmien keston osalta. Esimerkiksi kolme vuotta kestänyttä ympäristöohjelmaa on pidetty liian lyhyenä. Pelkkä ohjelman käynnistäminen saattaa viedä jopa vuoden ja rahoitettujen kohteiden käyntiinsaattaminen ja tulosten osoittaminen arviolta 3—8 vuotta. Ohjelmien kestoiksi onkin ehdotettu 5—8 vuotta.

Talousvaliokunta toteaa, että ohjelmien riittävää kesto arvioitaessa keskeistä on, minkälainen jatkaja ohjelmalle saadaan Sitran aktiivisen vetovastuun päättyessä. Ratkaisut tulee tehdä ohjelmakohtaisesti. Ohjelman vetovastuun päättymisen Sitran osalta ei tule toisaalta tarkoittaa, että myös yritysrahoitus päättyy samanaikaisesti. Ratkaisut on aiheellista tältäkin osin tehdä tapauskohtaisesti. Talousvaliokunta on aiemmissa mietinnöissään painottanut tarvetta seurata hankkeiden etenemistä myös Sitran aktiivisen vaiheen jälkeen ja raportoida syntyvistä tuloksista.

Viranomaistahojen osalta on saatu myös kriittisempää palautetta. Sitran innovaatiotoiminnan korostumisen on katsottu edellyttävän entistäkin tiiviimpää vuorovaikutusta muiden julkistaustaisten ja yksityistenkin toimijoiden kanssa. Tekes on todennut, että sillä on huomattavasti Sitraa mittavampia ohjelmajainotuksia Sitran käynnissä olevia ohjelmia vastaavilla alueilla. Tekes katsoo, että Sitran tulee valita toimintalinjansa ja -periaatteensa siten, että se täydentää innovaatioalan toimijoiden kokonaisuutta eikä aloita päällekkäisiä hankkeita muiden toimijoiden kanssa. Sitran toivotaan olevan entistä avoimempi suunnitellessaan uusia ohjelma-alueita. Sitra ei myöskään voi toimia muiden viranomaistahojen koordinoijana, koska muiden tahojen toimintaa ohjaa eri ministeriöiden tulosohjaus. Terveystahojen osalta asiantuntijat ovat katsoneet, että ohjelma tulisi nykyistä paremmin integroida osaksi kansallista terveystoimintaa. Nykyisellään ohjelma ei kaikilta osin

tue kansallista kehittämistä ja hajoittaa näin asiantuntijoiden mukaan muutenkin sirpaleista kansallista kehitystyötä.

Talousvaliokunta on aiemmissa mietinnöissään painottanut tarvetta Sitran toiminnan läpinäkyvyyteen. Saatu kritiikki osoittaa, että tältä osin on edelleen tarvetta kiinnittää toimintamalleihin ja koordinaatioon huomiota. Valiokunta ei sinänsä pidä ongelmallisena, että Sitra toimii sektoreilla, jotka liittyvät myös muiden tahojen työhön. Uusien toimintamallien ja -tapojen esilletuominen ei tarkoita, että viranomaisten tulee niitä myös ryhtyä soveltamaan, jos ne eivät kokonaisuuden kannalta ole perusteltuja. Eri tahojen tulee kuitenkin olla selvillä toistensa suunnitelmista ja työn etenemisestä. Päällekkäistä työtä ei luonnollisesti tule tehdä. Talousvaliokunta edellyttää, että Sitra suhtautuu saatuun kritiikkiin vakavasti ja pyrkii toiminnassaan vielä avoimempaan valmisteluun.

Sitran ohjelmatoiminnan vaikuttavuutta on vielä vaikeaa tarkoin arvioida. Projektien tuloksista on saatavissa yksittäisiä selvityksiä, mutta yksityiskohtaisempi yhteenveto ja analyysi niin tuloksista kuin jatkokehitystarpeistakin puuttuu. Tämänkaltainen selvitys on tarpeen, jotta arviot hankkeiden mahdollisesta jatkotyöstä ja myös arviot muiden instrumenttien käyttötarpeesta voidaan tehdä. Saadut yksittäiset selvitykset samoin kuin yrityksiltä saatu palaute antavat kuitenkin viitteitä siitä, että ohjelmajainotusta toimintaa kannattaa jatkaa. Talousvaliokunta pitää positiivisena myös sitä, että ohjelmien välistä synergiaa on saatu aikaan, josta osoituksena ovat mm. Ympäristö- ja Venäjä-ohjelmien yhteisprojekti sekä Ympäristöohjelman tuloksia hyödyntävä uusi Energiaohjelma.

Uudet ohjelmat

Talousvaliokunta pitää Sitran alkavia projekteja eli energiaohjelmaa, koneteollisuuden kehittämisohjelmaa ja kuntapalvelujen tuottamismallia ja kehittävä ohjelmaa erittäin mielenkiintoisina. Asiantuntijakuulemisen yhteydessä valiokunta on perehtynyt erityisesti koneteollisuusohjelman tarpeellisuuteen ja vakuuttunut, että Sitran työlle on kysyntää. Sektorin tuottavuuslu-

TaVM 9/2008 vp — K 4/2008 vp

vut osoittavat, että ala tarvitsee uusia toimintamalleja kilpailukykyensä vahvistamiseksi. Edellä jo todettuun viitaten valiokunta kuitenkin painottaa, että alkaviin projekteihin liittyvät hankkeet on tarkoin koordinoitava muiden keskeisten toimijoiden kanssa.

Salaisen ja luottamuksellisen tiedon käsittely
Talousvaliokunta on aiemmin (TaVM 10/2006 vp) kiinnittänyt huomiota yrityksiä koskevan salaisen ja luottamuksellisen tiedon käsittelyyn Sitrassa. Yrityssalaisuuden piiriin katsotaan kuuluvan niin liike- ja ammattisalaisuuden kuin muun vastaavan yksityisen elinkeino- tai muuta toimintaa tai olosuhdetta koskevan tiedon. Tähän liittyen talousvaliokunta on tutkinut Sitran sisäiset määräykset salassapidettävien ja luotta-

muksellisten tietojen käsittelystä ja katsoo, että ohjeistus on sinänsä kattava eikä mitään väärinkäytöksiä ole tältäkin osin tullut valiokunnan tietoon. Sääntelyn tehokas täytäntöönpano edellyttää, että tapauskohtaisesti täsmennetään ja yksilöidään, kenellä tai keillä on pääsy yksittäiseen yrityssalaisuuden piiriin kuuluvaan tietoon, ja että määräysten noudattamista myös tarkoin valvotaan.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella talousvaliokunta ehdottaa eduskunnan hyväksyttäväksi kannanoton,

että eduskunnalla ei ole huomautettavaa kertomuksen johdosta.

Helsingissä 3 päivänä kesäkuuta 2008

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Jouko Skinnari /sd	Miapetra Kumpula-Natri /sd
vpj.	Antti Rantakangas /kesk	Jouko Laxell /kok
jäs.	Janina Andersson /vihr	Päivi Lipponen /sd
	Hannu Hoskonen /kesk	Marjo Matikainen-Kallström /kok
	Harri Jaskari /kok	Petteri Orpo /kok
	Anne Kalmari /kesk	Sirpa Paatero /sd
	Matti Kangas /vas	Markku Uusipaavalniemi /kesk.
	Toimi Kankaanniemi /kd	

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Tuula Kulovesi.